

BRUDNE, WINNE I ZŁE. MECHANIZMY WYKLUCZANIA KOBIET POPRZEZ PORNOGRAFIĘ

KOBIETA I PORNOGRAFIA

Erotyczną fascynację kobiecym ciałem zauważono już u pierwszych twórców ruchomych obrazów. W jedenastotomowym dziele Eadwearda Muybridge'a *Animal Locomotion* z 1877 roku widać wyraźnie, jak różnie przedstawiane są w ruchu ciała kobiece i męskie. Wynikać to może z faktu kulturowych różnic w zachowaniu i odmienności ujęć zachowania obu płci (Williams, 2012, 53-54). Dzieło zawiera serię fotografii ukazujących kobiety, mężczyzn, dzieci i zwierzęta wykonujących różnego rodzaju czynności (Williams, 2010, 52). Linda Williams stawia tezę, że wraz z powstaniem kina fetyszym i voyeuryzm unormowały się dzięki związkom z próbami poszukiwania prawdy o świecie widzialnym. Nawiązując do teorii wiedzy władzy Michela Foucaulta badaczka łączy przyjemność patrzenia z posiadaniem przez patrzącego władzy, co czyni wczesne praktyki kinematograficzne sposobem na utwierdzanie społecznej hierarchii (Williams, 2010, 48). Pierwsze filmy pornograficzne, tzw. *stag films*, tworzone przez mężczyzn i dla mężczyzn (kobietom surowo wzbraniano wstępu na pokazy), sprowadzają występujące tam aktorki jedynie do fizyczności i ciekawostki. Inny status wewnątrz omawianego gatunku mają aktorzy, funkcjonujący w obrazach jako uosobienie męskiej widowni (Williams, 2010, 72). Taki status quo istniał w pornografii do początku XIX wieku, kiedy to kobiety zyskały nie tylko szeroki dostęp do konsumowania pornografii, ale też zaczęły ją tworzyć (zob. Dudziński, 2012). Niestety, nurt kobiecej pornografii nie jest jeszcze na tyle popularny, aby znieść ustalony niegdyś przez *stag films* podział, co skutkuje możliwością dyskryminacji i wykluczenia kobiet przez związki z pornografią.

Indywidualnym przykładem tego rodzaju wykluczenia została aktorka Linda Lovelace, która swą sławę zyskała za sprawą *Głębokiego Gardła*, pierwszego dzieła porno dopuszczonego do oficjalnej kinowej dystrybucji w Stanach Zjednoczonych (Damiano, 1972). Wschodząca gwiazda filmów dla dorosłych po sukcesie filmu wyznaje, że do zagrania w nim została zmuszona przez swojego partnera (Klimczyk, 2015, 56). Sprawa przyciągnęła uwagę feministek takich jak Gloria Steinem, Catherine MacKinnon i Andrea Dworkin, które historię Lovelace mogły potwierdzić swoje antypornograficzne tezy (zob. Dworkin, 1981). Kiedy kwestia dzieła i kontrowersji wokół niego przestaje być medialna, aktorka próbuje prowadzić normalne życie, jednak nie udaje jej się znaleźć satysfakcjonującej pracy. Po jakimś czasie wraca do grania w filmach dla dorosłych. Do-

piero tragiczna śmierć w wypadku samochodowym wywoła ponowne zainteresowanie jej osobą (zob. Klimczyk, 2015, 55-58).

Sama pornografia filmowa, będąca obecnie jedną z prężniej działających branż na świecie, często wymieniana jest jako narzędzie do uprzedmiotawiania i poniżania kobiet. Pomimo coraz wyraźniejszego zaangażowania aktorek, feministek i artystek w próby uczynienia pornografii przyjaźniejszą i służącą również kobietom, w dalszym ciągu związki z porno jeśli nie pogarszają kobietom warunków życia w społeczeństwie, to z znacznym stopniem utrudniają jego swobodne prowadzenie.

Zaznaczyć należy, że nie tylko kobiety padają ofiarami wykluczenia¹. Mechanizmy ostracyzmu społecznego i obrony mężczyzn różnią się znacznie od kobiecych, dlatego wątek ten zasługuje na osobne opracowanie.

STATYSTYKI

Skalę i różnorodność świadomego udziału w pornografii osób dorosłych najdobitniej obrazują badania ilościowe, przeprowadzone przez Johna Millworda (Millword, 2013). Przedmiot analizy badacza stanowiły dane ponad 10 tysięcy gwiazd porno (7 000 kobiet oraz 3 000 mężczyzn), opracowane na podstawie kont zamieszczonych na portalu Adult Film Database. Strona, z zawartości której korzystano, to pornograficzny odpowiednik Internet Movie Database. Zawiera 120 tysięcy filmów porno oraz 115 tysięcy indywidualnych podstron z opisami gwiazd (stan na 12.2016). Z profili można dowiedzieć się nie tylko, jak dana gwiazda wygląda, ale też sprawdzić datę jej debiutu w branży, prześledzić dokładnie tytuły produkcji, w jakich brała udział, oraz zapoznać się z listą czynności, na jakie dana aktorka/aktor zgodzili się przed kamerą.

Z procentowych wyliczeń Millworda opisać można najbardziej modelową gwiazdę porno: 22-letnia biała brązowooka brunetka o pseudonimie Nikki Lee, która ma 165 cm wzrostu, waży 53 kilogramy, nosi biustonosz o rozmiarze 70B. W ciągu trzech lat swojej kariery bierze udział w 19 epizodach, najczęściej odgrywając nastolatkę, młodą matkę lub żonę czy cheerleaderkę. Istnieje duże prawdopodobieństwo (około 53%), że posiada tatuaż lub piercing. W filmach z jej udziałem odgrywa głównie sceny ejakulacji partnera w okolice jej twarzy i biustu, seksu analnego oraz zbliżenia z osobami o innym niż jej kolorze skóry (Millword, 2013).

¹ Za przykład może tu posłużyć historia aktora Harry'ego Reemsa, który wraz z Lindą Lovelace wystąpił w *Głębokim Gardle*. Został on skazany prawomocnym wyrokiem sądu za rozpowszechnianie materiałów o nieprzyzwoitym charakterze i odgrywanie ich publicznie. Po protestach środowisk artystycznych, gwiazd Hollywood oraz zmianie sytuacji politycznej w kraju wyrok unieważniono, ale Reems nie otrzymał propozycji wystąpienia w filmie, chociaż nad taką przed sprawą zastanawiała się wytwórnia Paramount (Słoma, 2015).

Komputerowa symulacja twarzy statystycznej gwiazdy porno, wykonana z połączenia zdjęć dziesięciu najpopularniejszych aktorek, przedstawia młodą, uśmiechniętą dziewczynę, bez znaków szczególnych. Kolaż bardziej przypomina *selfie* z portalu społecznościowego niż zdjęcie stereotypowej gwiazdy porno.

Takie spostrzeżenia prowadzą do kilku kluczowych wniosków. Po pierwsze, liczba kont założonych na portalu uwzględnia tylko liczebność *oficjalnych* gwiazd związanych z legalnymi wytwórniami. Nie ma wśród nich osób decydujących się na przykład na publikowanie w sieci pornografii tworzonej amatorsko, albo kobiet, których nagrania wbrew ich woli upubliczniono. Po drugie, uśredniony profil aktorki uświadamia, że na karierę w branży decydują się głównie młode dziewczyny, zamieszkujące obszary o wysokim PKB, z dostępem do edukacji i pracy. Brak ingerencji w wygląd zewnętrzny pozwala przypuszczać, że filmy porno traktują jako zajęcie dodatkowe, dorywcze lub tymczasowe. Należy również rozpatrzyć swoisty trend w pornografii, który skłania do promowania naturalnego wyglądu.

Luke Ford, były dziennikarz kolumny prasowej dotyczącej porno, przyznał w wywiadzie dla CBS News, że większość kobiet bierze udział w jednym filmie i opuszcza branżę, ponieważ jest do dla nich tak przerażające, żenujące i poniżające doświadczenie, że nie chcą kontynuować tego zajęcia (Millword, 2013). Z kolei z analiz Millworda wynika, że tylko 10-30% kobiet rezygnuje po pierwszym filmie. Większość (około 53%) odchodzi z branży dopiero po trzecim lub następnych epizodach. Niezależnie od czasu czy przyczyny rezygnacji filmy, które są własnością wytwórni i ewentualne profile na któreś ze stron opisujących gwiazdy porno, pozostają i są łatwe do odnalezienia w sieci.

Jeden z największych portali tematycznych Pornhub.com regularnie udostępnia statystyki dotyczące oglądanych i wyszukiwanych filmów. Podsumowanie roku 2015 pokazało, że ogółem na całym świecie w analizowanym czasie obejrzano 4 392 486 580 godzin filmów dla dorosłych, w czym zawiera się 87,9 miliardów filmów (Pornhub, 2016). Dla porównania, w roku 2013 liczba wyświetlonych filmów wynosiła około 63,2 miliarda (Pornhub, 2014).

Dane te wyraźnie uwidaczniają, jak duże zapotrzebowanie na pornografię generuje współczesny świat i jak wpływową jest obecnie branża pornograficzna. Należy pamiętać, że podane wyliczenia dotyczą tylko jednej strony z filmami porno — rzeczywistą wartość wszystkich wyszukiwań i odtworzeń trudno oszacować. Zainteresowanie i konsumowanie pornografii ciągle wzrasta, co wynika m.in. z coraz większej dostępności szerokopasmowego Internetu i zaawansowania sprzętu, takiego jak smartfony i tablety. Sama branża wpływa znacząco na rozwój i popularność nowych technologii. Wystarczy wspomnieć, że pierwszy film, jaki trafił w 1977 roku do dystrybucji na kasecie VHS, był filmem porno. Podobnie o sukcesie aparatu Polaroid zadecydowała sug-

rowana przez kampanię reklamową łatwość wywołania erotycznych zdjęć w domu (Michalik, 2013). Związek z nowymi technologiami oraz popkulturą jest zatem wyraźny i ciągle rozwijany (Zawadzki, 2015). Fakt ten pozwala na zmianę sposobu postrzegania pornografii, czyniąc ją nie tylko łatwiej dostępną, ale również przedmiotem publicznej lub naukowej dyskusji.

WYKLUCZENIE, DYSKRYMINACJA, OSTRACYZM — SKUTKI ZWIĄZKÓW Z BRANŻĄ PORNO

Kobiety mające związek z pornografią² dotyka nie tylko wykluczenie, ale i dyskryminacja czy w konsekwencji społeczny ostracyzm.

Każda z wyżej wymienionych konsekwencji społecznych zakłada jeśli nie całkowite, to przynajmniej częściowe odsunięcie osoby lub grupy osób nie tylko od należnych jej praw, ale także od komfortowego współżycia w społeczeństwie. Osoby tak potraktowane odczuwają dotkliwie brak poczucia bezpieczeństwa i możliwości realizowania się w sferze prywatnej oraz zawodowej.

Związane z branżą porno kobiety dotyka dyskryminacja głównie ze względu na silne w opinii publicznej powiązanie filmów dla dorosłych z prostytutką. Zrównana zatem z prostytutką aktorka porno ma nie tylko problemy ze znalezieniem innej niż gra w filmach dla dorosłych pracy, ale jest też źle postrzegana jako pełniąca zawód publiczny, cieszący się szacunkiem społecznym. Kobieta taka uchodzi niemalże za *brudną*.

Aby zostać ofiarą ostracyzmu, nie trzeba nawet popełnić czynu, o który dana osoba jest puszczana. Spotykają się z nim bowiem nie tylko kobiety, które faktycznie brały udział w filmach dla dorosłych, ale i te, wobec których jedynie wysunięto przypuszczenie, iż mogły uczestniczyć w tego typu produkcjach. Wystarczy fragment filmu ze scenami seksu lub nagie zdjęcia osoby wystarczająco podobnej do oskarżanej, aby wpłynąć znacząco na sposób funkcjonowania w społeczeństwie danej jednostki.

Opisywane usunięcie społeczne jest poniekąd skutkiem dyskryminacji i ostracyzmu, jakie spotykają kobiety. Wydalenie z uczelni lub zwolnienie z pracy, poważny zarzut w sprawie odebrania praw rodzicielskich, problemy ze znalezieniem partnera na stałe — to tylko niektóre skutki, jakie niesie za sobą opisywane zjawisko. Co znaczące, dużo rzadziej spotyka ono mężczyzn obecnie lub w przeszłości związanych z branżą filmów dla dorosłych, o czym świadczy chociażby brak męskiej wersji stron typu Changemyreputation.com (zawierających prywatne i intymne zdjęcia byłych dziewczyn, żon i kochanek, publikowane w ramach zemsty publikującego).

² Jako związki z pornografią będę określać w tym artykule nie tylko występowanie w filmach porno, ale też produkowanie ich.

PORNSTAR — POWODY WYKLUCZANIA

Głównym powodem, dla którego kobiece gwiazdy porno mają problemy z funkcjonowaniem w społeczeństwie, jest ich całkowita identyfikacja z rolą i pseudonimem. Dzieje się tak, ponieważ na potrzeby produkcji powstają fikcyjne imiona i nazwiska, jednak zabiegi te nie gwarantują anonimowości, w scenach filmowych widać bowiem bardzo dokładnie twarz aktorki. Dodając do tego znaki szczególne, jak tatuaże, blizny czy piercing, mamy możliwość w łatwy i łatwej identyfikacji osoby, jeśli zobaczymy ją w filmie. Uczestniczenie w produkcjach dla dorosłych zakłada najczęściej pewne zabiegi pielęgnacyjne i kosmetyczne- niezbędne, aby podnieść atrakcyjność fizyczną aktorki. Nie zawsze chodzi o operację plastyczną, czasem wystarczy odpowiedni makijaż. Wyżej wymienione czynniki mogą się odnosić do kobiet, które nie miały nigdy związków z pornografią, a jedynie zostały o takowe posądzone. Dobrze spreparowane dowody w postaci filmu z aktorką ludzaco podobną do oskarżanej, wskazanie na jej liberalny styl życia lub wyzywający ubiór i makijaż mogą być przyczyną daleko idącej w skutkach dyskryminacji.

Kolejną przyczyną poruszanego wykluczenia jest powszechne przekonanie, że aktorki porno spełniają się w swojej roli, wykonują ją z pasją, posiadając nadnaturalne zamiłowanie do uprawiania seksu. Przekonanie to umacniają same aktorki, które w wypowiedziach publicznych podkreślają świadomość wyboru, że lubią swój zawód i spełniają się w tym zajęciu³. Aktorki bywają przez przeciwników pornografii często opisywane jako ubezwłasnowolnione, odurzone narkotykami ofiary nadużyć seksualnych (zob. Dworkin, 1981). Takie opinie wzmaga fakt, że branża filmów dla dorosłych posiada w niektórych przypadkach uzasadnione negatywne powiązania z prostytutką, handlem ludźmi, wykorzystywaniem seksualnym i narkotykami.

Gwiazdy porno bywają również obwiniane za wspieranie i promowanie swojej branży. Działania takie przeciwnicy pornografii uważają za przyczynę zbyt częstego kontaktu z filmami dla dorosłych a nawet powód uzależnienia od niej. Skutkiem tego jest przypisanie aktorki do określonego stylu życia, jaki reprezentuje na ekranie oraz identyfikowanie jej z rolą.

Jak pokazują przypadki byłych aktorek, (vide Linda Lovelace), zerwanie związków z pornografią jest trudne. Nawet kiedy się uda, wizerunek i materiał filmowy należy do wytwórni, która ma prawo kopiować film i udostępniać go. Liczba stron zbierających i udostępniających nagrania jest tak ogromna, iż można z powodzeniem założyć całkowity brak możliwości usunięcia takich materiałów, gdy już raz trafiły do sieci.

³ Źródło: <http://www.vice.com/pl/read/wywiad-nastoletnia-gwiazdka-porno>, dostęp: 1.12.2016.

MECHANIZMY WYKLUCZANIA

Stereotyp gwiazdy porno konstruowany jest w masowej wyobraźni za sprawą konstruktu kulturowego. Kobieta taka staje się ambiwalentna — poprzez grę w filmach porno jest wykluczana (odsuwana od publicznych i odpowiedzialnych funkcji) i jednocześnie pożądana. Główną przyczyną takiego stanu rzeczy jest sposób opisywania seksualności kobiet. Jako metafora jest ona społecznie akceptowalna, wykorzystywana w sztuce, marketingu. Problematyczna zostaje dopiero, kiedy przedstawić ją dosłownie. W kontekście męskiej dominacji kobieca przyjemność stanowi niebezpieczną drogę do pełnej emancypacji, co zagraża hierarchii ustanawianej przez relację wiedzy i władzy. Dlatego gwiazdy porno z jednej strony są pożądane jako obiekty spełniające męskie fantazje, ale z drugiej strony potępia się je za partycypowanie w produkcjach, których legalność i dostępność są regulowane prawnie. Pamiętać należy, że pornografia jest pojęciem płynnym, jego granice są efektem społecznej umowy. Kobieta, która otwarcie deklaruje lub okazuje swoją seksualność łamie społeczne tabu, które zakłada, że sprawy tak intymne jak seks nie powinny być przedmiotem dyskusji publicznej, chyba, że sięgając po kontekst medyczny lub karny. Dlatego wielokrotnie nawet epizodyczne występy w tego typu filmach naznaczą kobietę piętnem i przekreślą zupełnie dotychczasowe osiągnięcia czy zasługi.

Przykładem takich konsekwencji jest przypadek byłej gwiazdy porno o pseudonimie Kitty Blair (właśc. Ina Groll). Skrajnie nacjonalistyczne poglądy aktorki stały się przyczynkiem do współpracy z Narodowo-Demokratyczną Partią Niemiec. Chęć współpracy z dziewczyną spotęgowała jej kontrowersyjna przeszłość. Kierownictwo chętnie pozowało z nią, publikując następnie zdjęcia na profilach portali społecznościowych. Sama Kitty zachęcała do głoszenia radykalnych poglądów twierdząc, że *nacjonalizm też może być sexy*. Do czasu kiedy członkowie partii zapoznali się z filmografią byłej gwiazdy porno. Medialna nagonka, publiczne piętnowanie oraz zakończenie współpracy z Kitty były skutkiem odnalezienia epizodu, gdzie Kitty Blair odgrywa sceny seksu z czarnoskórym mężczyzną⁴.

Innym zdarzeniem, w którym epizod w filmie porno skutkował poważnymi konsekwencjami, jest historia młodej nauczycielki z niewielkiego miasta Czeska Lipa. Produkcję z jej udziałem odnaleźli uczniowie. Prawie 40-minutowy film z serii casting (aranżowane przesłuchanie do roli w filmie porno, mające odkryć talent i doprowadzić do występowania w popularnych i kasowych produkcjach) rozpoczyna się wywiadem, w którym kobieta podaje swój prawdziwy zawód, przyznając, że ma męża i dzieci. Rozbierając się, dodaje, że osobie takiej jak ona nie wypada występo-

⁴ Źródło:

http://wyborcza.pl/1,76842,15706998,Aktorka_porno_wyrzucona_z_partii_niemieckich_neonazistow_.html, dostęp: 1.12.2016.

wać w scenach seksu. Film w krótkim czasie zyskał popularność na portalach porno, a nauczycielkę wydalono ze szkoły. Swoją decyzję dyrektor szkoły skomentował słowami *jest nam po ludzku przykro, ale musieliśmy pożegnać się z nauczycielką. Rozwiązaliśmy umowę na mocy porozumienia stron*⁵. Obie kobiety przyjęły inną linię obrony. Kitty Blair postanowiła nie komentować obelg i pretensji, jakie wypowiadano i publikowano pod jej adresem. Wskazała jednak na hipokryzję członków partii i zapowiedziała walkę z nią. *Dwóch działaczy ruchu narodowego ma upodobania seksualne dalece odbiegające od normy. NPD żąda maksymalnych kar dla ludzi, którzy wykorzystują dzieci i zwierzęta lub podobne nadużycia wspierają. Mimo to żadna z osób, które mam na myśli, nie spotkała się z konsekwencjami. We właściwym czasie pojawią się stosowne wyjaśnienia* — oświadczyła była gwiazda porno⁶. Była nauczycielka tłumaczyła zaś, że podczas przesłuchania wbrew woli podano jej narkotyki i nie była świadoma tego, w czym bierze udział. Zapewniała też, że nie wybierała się na casting do filmu porno, a na sesję zdjęciową do reklamy bielizny.

Medialne piętnowanie i potępienie kobiet przyjmuje często formę cyberprzemocy, mającej tragiczne skutki w prawdziwym życiu. Niekiedy kobiety nie są w stanie poradzić sobie z ciężarem wykluczenia i decydują się na samobójstwo. Tak postąpiła Alyssa Funke, 19-letnia studentka University of Wisconsin-River Falls po nieprzerwanym nękanii w szkole i na portalach społecznościowych. Powodem prześladowań było odnalezienie przez znajomych filmu porno z udziałem Alyssy. Początkowo studentka próbowała walczyć z wyzwiskami i groźbami, żartobliwie twierdząc, że stała się sławna z dnia na dzień. Jednak po kilku dniach popełniła samobójstwo. W artykułach na temat śmierci nastolatki często pada informacja o walce dziewczyny z depresją i kryminalnej przeszłości rodziców⁷.

W sprawie śmierci Alyssy głos zabrała inna młoda gwiazda porno Belle Knox. W otwartym liście przyznała, że historia Funke jest historią każdej młodej dziewczyny, która choćby na krótką chwilę miała związek z pornografią. Knox opisuje swoje chwile zwątpienia, słabości, lęku przed tym, że jej rodzice zobaczą kiedyś sceny z jej udziałem. Przyznaje, że również zmagala się z depresją i często myślała o tym, aby targnąć się na swoje życie. Zauważyła zbieżności w zachowaniu osób gnębiących ją i nieżyjącą nastolatkę. Tekst zawiera wiele słów dodających otuchy kobietom

⁵ Źródło: http://liberec.idnes.cz/ucitelka-tocila-porno-zakladni-skola-ji-propustila-fxr-/liberec-zpravy.aspx?c=A150429_154213_liberec-zpravy_ddt, dostęp: 1.12.2016.

⁶ Źródło: http://wyborcza.pl/1,76842,15706998,Aktorka_porno_wyrzucona_z_partii_niemieckich_neonazistow_.html, dostęp: 1.12.2016.

⁷ Źródło: http://facet.dlstudenta.pl/arttykul/Studentka_wystapila_w_filmie_porno_miesiac_pozniej_popelnila_samobojstwo_106469.html, dostęp: 1.12.2016.

o podobnej sytuacji. Na końcu swojej wypowiedzi Belle podkreśla, że to nie pornografia, a reakcja na pornografię skazała Alysę na śmierć (Knox (1), 2014).

Knox (właśc. Miriam Weeks) zdecydowała się na granie w filmach dla dorosłych, aby opłacić czesne na uniwersytecie Duke, gdzie studiowała prawo. Niebawem po jej debiucie jeden ze studentów rozpoznał ją na filmach i ujawnił prawdziwe dane aktorki. Reakcją był wywiad dla portalu xojane.com, gdzie opisała skutki cyberprzemocy, jakiej doświadczyła: (...) *nie spodziewałam się, że będę tak bezlitośnie nękana w sieci. Nie przypuszczałam, że ludzie w Internecie będą analizować każdy szczegół mojego prywatnego życia. Nie sądziłam, że moja inteligencja i moja praca będą kwestionowane i dezawuowane. A przede wszystkim nie spodziewałam się, że poufne informacje o mojej tożsamości i miejscu zamieszkania będą beztrząsco rozsyłane po uniwersyteckich forach dyskusyjnych* (Knox (2), 2014). W kilka tygodni Knox została nie tylko gwiazdą Internetu, ale też jedną z najpopularniejszych aktorek porno. Każda ze wzmianek na jej temat (niezależnie, czy był to wywiad dla portalu informacyjnego, czy zbiór jej zdjęć na internetowym forum) zawiera informacje, że jest studentką i aktorką porno, jakby zwyczajowo (stereotypowo) obie role się wykluczały. Pokazuje to silnie zakorzeniony w społeczeństwie brak zgody na łączenie roli aktorki porno z innymi rolami. Podczas wywiadu dla CNN Belle zauważyła, jaka hipokryzja kryje się za nękaniem jej w Internecie: *To samo społeczeństwo, które ogląda moje filmy, potępia mnie za to, że w nich gram*⁸. Tak pokrótce opisać można paradoks gwiazdy porno — z jednej strony celebrytka posiadająca rzesze fanów, a z drugiej strony, jeżeli dojdzie do upublicznienia jej danych osobowych, zostaje ofiarą ostracyzmu społecznego.

Przypadek obu dziewczyn jest przykładem tzw. slut-shamingu, które oznacza *działania mające na celu spowodowanie, by kobieta poczuła się winna lub gorsza z powodu zachowań związanych z seksem*⁹. Slutshaming przybiera różne formy: od wypisywania w Internecie obraźliwych komentarzy po szkalowanie w miejscu pracy. Skrajnym przypadkiem opisywanego zjawiska były strony internetowe, na których umieszczano zdjęcia swoich byłych lub obecnych partnerów, żeby ukarać je chociażby za zdradę (przykładem takich stron były Ugosposted.com i Changemyreputation.com). Aby kobiety, których wizerunek został upubliczniony, mogły usunąć zdjęcia z Changemyreputation.com, żądano od nich opłaty rzędu 300–500 dolarów. Strony zostały zamknięte, a prowadzący je 27-letni Kevin Christopher Bollaert został aresztowany i obciążony ponad trzydziestoma zarzutami (Grant, 2013). Podobna strona funkcjonowała na polskiej domenie była.pl, jednak nie ma w sieci informacji na temat tego, co się z nią stało — choć można odnaleźć w Sieci część plików

⁸ Źródło: <http://edition.cnn.com/videos/showbiz/2014/03/07/pmt-bts-belle-knox-porn-career-freeing.cnn>, dostęp: 1.12.2016.

⁹ Źródło: <http://www.krytykapolityczna.pl/wydarzenia/kobiety-bez-wstydu-o-zjawisku-slut-shaming>, dostęp: 1.12.2016.

graficznych oznaczonych tym adresem. Polskie prawo jasno określa, co w takiej sytuacji stanowi przestępstwo. Art. 191a. Kodeksu Karnego (Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r.) mówi: § 1. *Kto utrwała wizerunek nagiej osoby lub osoby w trakcie czynności seksualnej, używając w tym celu wobec niej przemocy, groźby bezprawnej lub podstępny, albo wizerunek nagiej osoby lub osoby w trakcie czynności seksualnej bez jej zgody rozpowszechnia, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5; § 2. Ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego.*

Ostatnim przykładem wykluczania kobiet mających związki z pornografią jest utrudnianie im czynnego społecznie funkcjonowania oraz deprecjonowanie ich osiągnięć. Taka sytuacja dotknęła byłą gwiazdę filmów dla dorosłych Saszę Grey, która wzięła udział w akcji Read Across America, polegającej na czytaniu dzieciom bajek w szkołach. Pomysł nie spodobał się nie tylko rodzicom dzieci, ale i organizacjom antypornograficznym. Do spotkania z dziećmi jednak doszło, a po nim gwiazda opublikowała oświadczenie, tłumacząc swoją decyzję: (...) *Wierzę, że edukacja jest powszechnym prawem. Dołączyłam do tego wydarzenia mają świadomość, że ludzie mają różne zdanie na temat mojej przeszłości, mojej osoby, tego, co reprezentuję (...). Mam przeszłość, której niektórzy mogą nie akceptować, ale ona mnie nie określa. Nie będę żyć w strachu przed nią. (...)* (Wilson, 2011, tłum. K.J.).

Informacje prasowe na temat ujawnienia związków kobiet z pornografią mają charakter pożytecznego skandalu, najczęściej też publikowane są na mniej opiniotwórczych stronach.

PRÓBY OBRONY PRZED WYKLUCZENIEM — WYBRANE PRZYKŁADY

Opresja związana z występowaniem w filmach dla dorosłych i jej rozległe konsekwencje spowodowały, że kobiety zaczęły na różne sposoby próbować się przed nią bronić. Cały szereg strategii, które wyróżniamy na podstawie historii kobiet zaangażowanych w pornografię, można podzielić na trzy zasadnicze grupy: zerwanie z branżą i/lub jej krytyka, odejście od branży bez potępienia oraz walka o zmianę wizerunku gwiazdy poprzez pornografię.

Jedną z najbardziej radykalnych metod obrony przed skutkami wykluczenia jest zerwanie z branżą i zupełne zniknięcie z życia społecznego oraz odcięcie od dotychczasowego środowiska, co często prowadzi do zerwania więzi rodzinnych, przeprowadzki, zmiany pracy, a nawet nazwiska.

Odejście od branży połączone z totalną krytyką pornografii wiąże się najczęściej ze współpracą z organizacjami antypornograficznymi. Jedną z nich jest Against Pornography, której członkowie próbują obalić mit dobrowolnego udziału kobiet w porno oraz ich zadowolenia z pracy. Do tego celu używają często wywiadów z eksgwiazdami, które mają być świadectwem

okrucieństwa branży. Swoją historię zgodziła się dla organizacji opowiedzieć między innymi Traci Lords¹⁰.

Feminizm antypornograficzny jest kolejnym sposobem na powrót do normalnego życia dla kobiet, które zerwały z branżą (Jewtuch, 2015). Feministki potępiające filmy dla dorosłych również często dają możliwość opowiedzenia swojej historii byłym gwiazdom (z takiej okazji skorzystała Lovelace).

O ile kobiety odcinające się do branży najczęściej korzystają z pomocy różnych instytucji, o tyle kobiety, które opuszczają pornobiznes bez jego potępienia, najczęściej same aktywnie przeciwdziałają wykluczeniu, śmiało pretendując do stanowisk państwowych czy prowadząc naukowy dyskurs na temat pornografii.

Przykładem może być tutaj była gwiazda o pseudonimie Ciccolina (właśc. Ilona Staller), która w 1987 roku uzyskała mandat deputowanej okręgu rzymskiego. Podczas pięcioletniej kadencji złożyła dwanaście projektów ustaw, proponując między innymi rewizję norm dotyczących pornografii i aktów obscenicznych, przyznanie więźniom prawa do życia uczuciowego, stworzenie parków i hoteli miłości, ponowną legalizację prostytucji. Postulowała też zreformowanie sposobu wychowania seksualnego w szkołach (zob. Drosik, 2013, 212-213).

Inną drogę wybrała Annie Sprinkle (właśc. Ellen Steinberg), będąca ikoną feminizmu proseksualnego (zob. Jewtuch, 2015). Po zakończeniu kariery zajęła się tworzeniem performansów mających za zadanie pogłębić świadomość seksualną społeczeństwa. Wśród nich wymienić należy *Public Cervix Announcement*, gdzie zachęcała publiczność do obejrzenia jej narządów płciowych za pomocą narzędzi ginekologicznych oraz *The Legend of the Ancient Sacred Prostitute*, w którym prezentowała akt publicznej masturbacji odwołujący się do rytuałów prostytucji sakralnej. Napisała kilka książek, podjęła pracę naukową na temat seksualności, uzyskała nawet tytuł doktora (nadany jednak przez instytucję bez akredytacji)¹¹.

Najdobitniejszym przykładem kobiety, która opuściła branżę, korzystając ze sławy, jaką dzięki niej zdobyła, pozostaje Sasha Grey. Młoda aktorka, po zakończeniu pornokariery zajęła się tworzeniem muzyki, pisaniem książek oraz udziałem w kampaniach społecznych w efekcie osiągając status ikony pornocelebryctwa (zob. Jewtuch, 2016).

Pornografia jako system nierówności płciowo-kulturowych oraz element umacniania męskiej dominacji we współczesnym świecie przestaje być tak oczywista (Seidman, 228). Osiągnięto ten stan dzięki aktywnemu udziałowi kobiet w procesie tworzenia, dystrybuowania i mówienia o por-

¹⁰ Oficjalna strona internetowa fundacji Anti Pornography, <https://www.againstpornography.org/tracilordsinterview.html>.

¹¹ Oficjalna strona internetowa Annie Sprinkle, <http://anniesprinkle.org/mini-biography/>

nografii. Rozwijany obecnie nurt kobiecej pornografii ma wiele zwolenniczek i naśladowczyń. Jedną z reżysek, która postulowała zmianę jakości pornografii, jest Erica Lust — reżyserka filmów pornograficznych nie tylko estetycznych, ale też uczciwych i zbliżonych obrazowaniem do autentycznego seksu (Lust, 2014). W tworzenie porno przyjaznego kobietom czy też wprost im dedykowanego angażuje się coraz więcej artystek (zob. Dudziński, 2012).

Na poprawę postrzegania aktorek z branży pomaga też zmiana statusu pornografii w kulturze popularnej, czyli nurt pornchic, będący *pornografizacją kultury szerokiego odbiorcy, (...) wizerunkiem pornografii w niepornograficznej sztuce i kulturze więcej* (McNair, 2004, 5).

WNIOSKI

Wykluczenie z powodu związków z pornografią częściej dotyczy kobiet. W dużej mierze jest to spowodowane uwarunkowaniami kulturowymi i szeroko rozumianym statusem społecznym kobiety. Nawet chwilowe związki z branżą porno potrafią wpłynąć negatywnie na całe życie aktorki. Ostracyzm dotyka nie tylko mające związki z pornografią kobiety, ale też osoby prywatne, których zdjęcia lub filmy udostępniono bez ich zgody. Sama deklaracja aktywności seksualnej lub zainteresowania seksem może spotkać się z przejawami cyberprzemocy i slut shamingu. Stygmat gwiazdy porno pozostaje nawet w przypadku zerwania stosunków z branżą.

Nie ma jednego skutecznego sposobu na radzenie sobie z wykluczeniem, ale aktywne próby zmiany stereotypu, dążenia do uczynienia branży bardziej przyjaznej żeńskiej części społeczeństwa i potrzeba głośnego mówienia o sytuacji aktorek — odczuciach, kłopotach, aspiracjach — znacząco wpływa na poprawę ich publicznego wizerunku. Kobiety takie jak Sasha Grey, Belle Knox czy Erica Lust, które w krótkim czasie stały się ikonami walki do dobrowolnego i świadomego partycypowania w produkcjach dla dorosłych, jeśli nie znajdują poparcia dla swoich wyborów, to przynajmniej znacząco wpływają na zmianę negatywnego postrzegania aktorek.

Literatura:

- Drosik, Adam; 2013, Rozebrać się, by wygrać, czyli seksualizacja kampanii wyborczej; w: Lech Rubisz, Kamil Minkner (red.), *Antynomie polityczności. Artykuły, eseje i szkice dedykowane Profesor Barbarze Goli*, Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, ss. 211-217.
- Dudziński, Przemysław; 2012, Filmowa pornografia dla kobiet i feministyczne postporno — próba rekonesansu; w: *Seksualność w zwierciadle humanistyki*, Anna Ponikowska i in. (red.), Poznań: Stowarzyszenie „Nowa Humanistyka”, ss. 7-18.
- Dworkin, Andrea, 1981; *Pornography: Men Possessing Women*, New York: Putnam.
- Głębokie Gardło [film]; USA:1972, Gerard Damiano (reż.).

- Jewtuch, Katarzyna; 2015, Kobięce spojrzenie na pornografię. Kobięce ciało w pornografii; w: Tematy z Szewskiej, nr 2, ss. 93–107.
- Jewtuch, Katarzyna; 2016, Moda i pornografia — związek ze wzajemnością. Wokół postaci gwiazdy porno Sashy Grey; w: Katarzyna Jewtuch, Kamila Kowalczyk, Joanna Płoszaj (red.), Kobięca strona popkultury, Wrocław: Stowarzyszenie Badaczy Popkultury i Edukacji Popkulturowej „Trickster”, ss. 153-164.
- Klimczyk, Wojciech; 2015, Linda, Jenna, Sasha. Pornocelebrytki a medializacja kobiecej seksualności; w: The Polish Journal of the Arts and Culture, nr 16, ss. 49-68.
- McNair, Brian; 2004, Seks, demokratyzacja pożądania i media, czyli kultura obnażona, Ewa Klekot (przel.), Warszawa: Muza.
- Millward, Jon; 2013, Deep Inside: A Study of 10 000 Porn Stars and Their Careers, <http://jonmillward.com/blog/studies/deep-inside-a-study-of-10000-porn-stars/> dostęp: 1.12.2016.
- Seidman, Steven; 2012, Społeczne tworzenie seksualności, Paweł Tomanek (tłum.), Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Słoma, Bartek; 2015, Głębokie gardło, płytka penetracja, <http://kinomisja.pl/glebokie-gardlo-plytka-penetracja/> dostęp: 1.12.2016.
- Williams, Linda; 2010, Hard core. Władza, przyjemność i „szaleństwo widzialności”, przel. J. Burzyńska, I. Hansz, M. Wojtyna, Gdańsk: Słowo, obraz/terytoria.

Źródła internetowe:

- Aktorka porno wyrzucona z partii niemieckich nazistów. Bo spała z czarnoskórym mężczyzną; 2014, http://wyborcza.pl/1,76842,15706998,Aktorka_porno_wyrzucona_z_partii_niemieckich_neonazistow_.html, dostęp: 1.12.2016
- Biografia opublikowana na oficjalnej stronie internetowej Annie Sprinkle, <http://anniesprinkle.org/mini-biography/>, dostęp: 1.12.2016
- Duke student: My porn career is 'freeing' [video], <http://edition.cnn.com/videos/showbiz/2014/03/07/pmt-bts-belle-knox-porn-career-freeing.cnn>, dostęp: 1.12.2016
- Grant, Rebecca; 2013, Revenge porn site owner charged with 31 felony counts, <http://www.businessinsider.com/revenge-porn-site-owner-charged-2013-12?IR=T>, dostęp: 1.12.2016
- Kesa, Ingrid; 2011, Wywiad z nastoletnią gwiazdą porno, Piotr Dudek (tłum.), <http://www.vice.com/pl/read/wywiad-nastoletnia-gwiazdka-porno>, dostęp: 1.12.2016
- Knox, Belle; 2014, I'm The Duke University Freshman Porn Star And For The First Time I'm Telling The Story In My Words, <http://www.xojane.com/sex/duke-university-freshman-porn-star>, dostęp: 1.12.2016
- Knox, Belle; 2014, From Belle Knox: An Open Letter to Alyssa Funke, Who Must Never Be Forgotten, <http://www.xojane.com/issues/belle-knox-alyssa-funke>, dostęp: 1.12.2016
- Kobiety bez wstydu! O zjawisku slut shaming; 2014, <http://www.krytykapolityczna.pl/wydarzenia/kobiety-bez-wstydu-o-zjawisku-slut-shaming>, dostęp: 1.12.2016
- Michalik, Łukasz; 2013; Porno i technologie. Co zawdzięczamy branży pornograficznej?, <http://gadzetomania.pl/2524,porno-i-technologie-co-zawdziezamy-branzy-pornograficznej>, dostęp: 1.12.2016

- Lust, Erica; 2014, Time for porn to change [video], <http://tedxtalks.ted.com/video/It-s-Time-for-Porn-to-Change-%7C;recent>, dostęp: 1.12.2016
- Pornhub's 2015 year in review, 2016, <http://www.pornhub.com/insights/pornhub-2015-year-in-review>, dostęp: 1.12.2016
- Pornhub's 2013 year in review, 2014, <http://www.pornhub.com/insights/pornhub-2013-year-in-review>, dostęp: 1.12.2016
- Studentka zagrała w filmie porno, miesiąc później popełniła samobójstwo; 2014, http://facet.dlastudenta.pl/artykul/Studentka_wystapila_w_filmie_porno_miesiac_pozniej_popelnila_samobojstwo,106469.html, dostęp: 1.12.2016
- Učitelka ve volném čase natáčela porno, základní škola ji propustila; 2015, http://liberec.idnes.cz/ucitelka-tocila-porno-zakladni-skola-ji-propustila-fxr-/liberec-zpravy.aspx?c=A150429_154213_liberec-zpravy_ddt, dostęp: 1.12.2016
- Wilson, Simone; 2011, Sasha Grey Reads to Compton Kids; Failing School District Embarrasses Itself Again, <http://www.laweekly.com/news/sasha-grey-reads-to-compton-kids-failing-school-district-embarrasses-itself-again-2387021>, dostęp: 1.12.2016
- Zawadzki Mariusz, 2015; Dildo, czy to nie genialne. Targi porno w Las Vegas http://wyborcza.pl/magazyn/1,124059,18055206,Dildo_czy_to_nie_genialne_Targi_porno_w_Las_Vegas.html, dostęp: 1.12.2016